

Інформаційна і національна безпека

УДК 343.211.3:004.738.5:681.3.06

ПИЛИПЧУК В.Г., доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України

БРИЖКО В.М., доктор філософії (Ph.D.) з юридичних наук,
старший науковий співробітник

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ТА ПРИВАТНІСТЬ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

***Анотація.** Стаття присвячена проблемі інформаційної безпеки приватності у сфері захисту персональних даних в умовах формування інформаційного суспільства. Здійснено теоретичне опрацювання пропозиції щодо запровадження в Україні інституту права приватної власності людини на свої персональні дані.*

***Ключові слова:** права, свободи і інформаційна безпека людини, приватність, право власності, захист персональних даних.*

***Аннотация.** Статья посвящена проблеме информационной безопасности приватности в сфере защиты персональных данных в условиях формирования информационного общества. Осуществлена теоретическая проработка предложения относительно внедрения в Украине института права частной собственности человека на свои персональные данные.*

***Ключевые слова:** права, свободы и информационная безопасность человека, приватность, право собственности, защита персональных данных.*

The article is devoted to the problem of information safety of privacy in the field of personal data protection in the conditions of forming of information society. The further theoretical work on suggestions in relation to introduction of institute of right of private ownership of a person on the personal information in Ukraine is carried out.

***Keywords:** right, freedoms and information safety of person, privacy, right of ownership, personal data protection.*

Постановка проблеми. Сучасне розуміння демократичного, соціального, правового суспільства виходить з поваги і потреби захисту прав, свобод та безпеки людини на основі принципів законності та верховенства права. Повага і неухильне забезпечення прав, свобод і безпеки людини – гарантія від несанкціонованого втручання у її приватне життя та одна із головних функцій держави. Дотримання права на приватність – основа справедливості та злагоди в суспільстві.

Відповідно до статті 32 Конституції України “Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини” [1].

Вказаний конституційний припис отримав конкретизацію в 2010 році у Законі України “Про захист персональних даних”, який призначений для упорядкування інформаційних відносин у сфері обігу персональних даних, та визначає його “спрямованість на захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв’язку з обробкою персональних даних” [2].

Таким чином, право людини на недоторканність особистого (у європейському розумінні – “приватного”) життя відповідно до законодавства України передбачає правовий захист відомостей про неї, за якого основним об’єктом правовідносин є персональні дані. Вирішення проблеми забезпечення інформаційної безпеки приватності персональних даних в усіх сферах життєдіяльності людини, суспільства і держави в сучасних умовах формування інформаційного суспільства та євроінтеграції України постає одним із найважливіших чинників становлення інформаційного права та розвитку правової системи держави.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання впорядкування суспільних відносин у сфері захисту персональних даних досліджувалися низкою вітчизняних та іноземних вчених, про яких див. зокрема [3 – 13]. Водночас, в Україні ця проблема залишається вкрай актуальною.

Метою статті є узагальнення поглядів щодо проблеми забезпечення приватності та права власності у сфері захисту персональних даних в умовах інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах, як свідчить аналіз, найбільшого прогресу у розбудові інформаційного суспільства досягли США, Японія і держави-члени Європейського Союзу. Саме у цих країнах поряд із стрімким розвитком інформаційних технологій, інформаційних ресурсів, продукції та послуг велика увага приділяється забезпеченню прав і безпеки людини в інформаційній сфері, насамперед, захисту персональних даних.

Зокрема, у розробленому в США ще 1973 року Кодексі сумлінного поведження з інформацією було сформульовано основні принципи роботи з персональними даними [7]:

- не повинно існувати жодної системи накопичення відомостей про індивіда, саме існування якої тримається в таємниці;
- індивід повинен мати можливість дізнатися, які відомості наявні про нього та як вони використовуються; запобігати тому, щоб інформація, одержана про нього з однією метою, надавалася для іншої мети без його згоди; виправити або доповнити відомості про себе;
- будь-яка організація, що збирає, зберігає, використовує або поширює відомості стосовно конкретних осіб, зобов’язана забезпечити достовірність даних для наміченої мети та жити розумних пересторог для запобігання неправомірного використання даних.

Впровадження в усі сфери життєдіяльності людини, суспільства, держави та міжнародної спільноти інформаційно-комунікаційних технологій, електронних систем і баз даних поступово трансформувало американське розуміння поняття “приватність” у бік “права на інформаційний суверенітет особи”, тобто, право людини визначати ким, коли, з якою метою та яким чином інформація про неї буде використовуватися іншими особами.

У наш час право на “приватність” розглядається як фундаментальне (але не абсолютне) право людини в Загальній декларації прав людини ООН (1948 р.), Європейській Конвенції “Про захист прав людини та основоположних свобод” (1950 р.), Міжнародному пакті про громадянські й політичні права (1966 р.) та в ін. актах [4, с. 37-48]. Приватність тісно пов’язана з людською гідністю та іншими ключовими цінностями, такими як свобода слова, свобода доступу до інформації, захистом персональних даних, таємницею кореспонденції тощо. У певному розумінні, усі права людини є аспектами права на приватність.

Разом з цим, загальноприйнятого визначення терміна “приватність” поки не існує. У документах ЄС стосовно захисту персональних даних, зокрема у Регламенті ЄС 2016/679 від 27.04.16 р. “Про захист фізичних осіб у зв’язку з обробкою персональних даних і вільним обігом цих даних та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальні Положення про захист даних)”, слово “приватність” не використовується [14].

Проте, у статті 8 Закону України “Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль про тимчасове працевлаштування українських працівників в окремих галузях на ринку праці Держави Ізраїль” від 31.08.16 р. № 0108 йдеться про “сферу охорони **приватних персональних даних з метою захисту персональних даних**” [15].

Зустрічаються різні узагальнення терміну “приватність”, зокрема: відокремленість, таємниця або самотність приватного життя, право на приватне життя, недоторканність приватного життя тощо. Заслужують на підтримку висновки, що сутність цього слова передбачає наступне: *“приватність – це право бути наданим самому собі. Кожна людина має право на свій “куточок” у просторі, захищений від довільних посягань з боку інших. З погляду права найточніший варіант змістової сутності зазначеного терміну – це право на недоторканність приватного життя”* [5].

У 1999 році був запропонований поділ приватності на чотири види [6]:

1) **фізична приватність** – стосується захисту людини від фізичного насильства, тортур, примусових медичних втручань, записів та ін.;

2) **територіальна приватність** – стосується недоторканності житла людини, обмежень на втручання в домашнє та навколишнє її середовище. Певним захистом володіють не тільки будинки і квартири людей, але і робочі місця, готельні номери, купе потягу і т.д.;

3) **інформаційна приватність**. Під цим розуміється встановлення правил збору, використання, поширення та захисту відомостей про особу (персональних даних) від їх нецільового та несанкціонованого використання, що визначає: а) право людини бути захищеною від втручання в її особисте життя та стосунки чи її родини через публікацію інформації; б) право людини знати, ким, коли, яким чином і в яких межах інформація про неї може бути або буде використовуватися іншими особами.

4) **приватність комунікацій** – усе, що пов’язано з техніко-технологічними засобами і способами забезпечення телефонних розмов, електронних повідомлень, особистого поштового листування та інших видів інформаційно-комунікаційних зв’язків. При цьому, в умовах програмно-технологічного розвитку Інтернету приватність комунікацій все більше пов’язується з інформаційною приватністю, тобто з тим, що передбачає захист персональних даних людини, а також інформаційної безпеки людини, суспільства і держави. Ця тенденція безпосередньо стосується нових поглядів у застужанні Інтернету, які отримали назву “Інтернет речей” [10] та “хмарні технології” [16]. Технології типу “Інтернет речей” характеризують те, що кількість матеріальних об’єктів, підключених у світі до Інтернету, стала збільшуватися по відношенню до кількості людей, які взагалі користуються глобальними комунікаційними мережами. А “хмарні технології” визначають перехід від використання окремих програмно-апаратних засобів, що належать окремим суб’єктам (компаніям), на модель створення та використання “відкритого об’єднання хмарних обчислень”, тобто “хмарних технологій”, “хмарних сервісів”.

До основних проблем новітніх технологій, що набувають активного поширення, також слід віднести інформаційну безпеку і захист персональних даних. Інформаційно-комп’ютерні технології значно посилюють ризики порушення приватності персональних даних внаслідок того, що вони передбачають накопичення і зберігання даних не на жорстких дисках комп’ютерів, а на віддалених серверах, з наступною можливістю використання великого, територіально і технологічно розподіленого обсягу інформації (даних) про конкретну людину. Це викликає цілком закономірні питання про надійність зберігання таких даних, забезпечення їх захисту від несанкціонованого доступу і використання та необхідність формування нової системи правового регулювання.

Європейська Комісія намагається удосконалити міжнародну систему захисту персональних даних не тільки на базі директивних вказівок, але і шляхом встановлення правил прямої дії (Регламенту), що визначає безпосередній порядок регулювання цієї діяльності [11]. Однак, аналіз нормативного забезпечення захисту приватності продовжує мати неоднозначне і складне організаційно-правове вирішення. Часто усе закінчується рекомендаціями про те, як необхідно будувати систему захисту даних. Більшою мірою це пов'язано з проблемою упорядкування відносин в Інтернеті. Як відомо, традиційні норми упорядкування відносин у віртуальному середовищі не бажають слідувати юридичним канонам, створеним століттями раніше для світу матеріальних речей. Нині це наочно демонструють так звані “хмарні технології” і досить слабе врегулювання відносин у віртуальній сфері, яке не відповідає реаліям сучасності.

Історія ХХ сторіччя була історією подальшого просування людства на шляху індивідуальних свобод. Нині немає жодної демократичної конституції у світі, яка б не містила положень щодо забезпечення природних і невід’ємних прав людини та основоположних свобод, включаючи і висуваючи на перший план свободу *приватної власності*.

Приватна власність – основа економіки та життєдіяльності людини та суспільства. У соціально-економічному сенсі вона означає відносини щодо розподілу та володіння матеріальними чи нематеріальними благами. У правовому сенсі – це сукупність норм, які юридично закріплюють і захищають приналежність будь-яких благ визначеній фізичній особі-власнику, а також передбачають обсяг і зміст її прав, способи та межі їх здійснення. Від законодавчого забезпечення захисту права власності та механізмів його реалізації значною мірою залежить фактичне додержання прав, свобод і безпеки людини, а також збалансованість прав людини та законних інтересів суспільства і держави.

Вперше загальна ідея прав людини на життя, приватну власність і свободу була висловлена англійським вченим Дж. Локком (1632 – 1704 рр.) як природне право індивідуума [17]. Вона визначала *передумову позитивних прав людини* – належності їй права володіння, користування і розпорядження своїм майном. Не заперечуючи за суттю, генерал-комісар Генрі Айртон, зять Олівера Кромвеля, у роки кардинальної політичної перебудови ХVІІ століття, стверджував: “*Ні закони Бога, ні закони природи не дають мені власність. Власність устанавлюється людською конституцією*” [4, с. 170]. Надалі філософське обґрунтування ідей Конституції США 1787 року визначило сутність приватної власності: “*Право на життя, свободу і власність – найважливіші природні права, без яких люди не мають можливості забезпечити собі повноцінне існування*” [18].

Право власності має більш давню історію, ніж конституціоналізм. Конституційні ідеї та конституційна практика, як відомо, виникли в епоху революцій в США, Англії і Франції у ХVІІ – ХVІІІ століттях. А зміст права власності бере початок із Стародавнього Риму та розкривається через *тріаду повноважень: володіння, користування і розпорядження майном*. Механізм одержання права власності на майно ґрунтується на можливості володіти речами, тобто фактично “тримати їх у руках”. Цей механізм у прямому сенсі не придатний для регулювання інформаційних відносин, пов’язаних із результатами інтелектуальної (творчої) діяльності (раніше вона визначалася як “духовна творчість”), тобто – з інформацією або відомостями.

Якщо інформація відповідає критеріям охороноспроможності, то вона здійснюється на засадах надання власнику виключного права використання (згідно патентного чи авторського права). Виключність права використання, зокрема винаходу, додає правам патентовласника обмежений монопольний статус.

На відміну від права “абсолютної” власності на майно виключне право використання має предметну межу, що передбачає обмеженість дії патенту в часі і території. Це також означає, що на дії (збирання, зберігання, введення в господарський обіг), вчинені по відношенню до об’єктів *авторського права* (ст. 8 Закону України “Про авторське право і суміжні права” від 23.12.93 р. № 3792-ХІІ – книги, брошури, статті, виступи, лекції, комп’ютерні програми, бази даних тощо) та *патентного права* (ст. 5 Закону України “Про правову охорону прав на винаходи і корисні моделі” від 15.12.93 р. № 3687-ХІІ – пристрої, способи, речовина та ін.) державою встановлена заборона, якщо на те немає згоди особи, якій належать авторські чи патентні права. Тобто, зміст категорії “*виключне право*” визначається як право не давати будь-яким іншим суб’єктам можливість використання, насамперед, інформації чи відомостей, що одержали від держави право охороноспроможності (патентоспроможності). Такі засади сформульовані в Мюнхенській Конвенції “Про видачу європейського патенту” (1973 р.), Люксембурзькій Конвенції “Про європейський патент держав-членів Європейського Співтовариства” (1975 р.), патентних законах США, Великої Британії, Скандинавських країн.

Звісно, що основними складовими інтелектуальної власності є авторське і патентне право. Але, як зазначалося, об’єкти охорони у них різні. Це пов’язано з тим, що авторське право призначене для охорони “форми”, тобто зовнішнього вигляду об’єкту (його не цікавить про що мова). А патентне право призначене для охорони “змісту”, тобто внутрішнього функціонального наповнення об’єкта, для відтворення у майно, яке визначається формулою винаходу у вигляді інформації. Й хоча “інтелектуальна власність” розглядається єдиною сферою права, насправді вона займається охороною різних об’єктів. Ця охорона об’єктів має аналогічний, але далеко не тотожний зміст. Саме тому навряд буде створена загальна конвенція для сфери інтелектуальної власності.

Згідно з нормами міжнародного права і законодавства України щодо захисту персональних даних, персональні дані – це відомості чи сукупність відомостей про людину. Ці відомості ототожнюють відповідну інформацію, до якої окремо застосувати “право власності” на речові об’єкти і “виключне право використання” щодо інтелектуальної власності не уявляється можливим. Персональні дані (інформація, відомості, дані про особу) через свою унікальність, можливість застосування у різних сферах життєдіяльності і потребою делікатного поводження з ними розміщуються мовби на “перетині” (на межі) вказаних юридичних інститутів. Схематично це може бути представлено за допомогою логічних кругів Ейлера [19]:

В основу зазначеного покладено категорію “*право приватної власності людини на свої персональні дані*” Запропонована категорія уособлює правовий статус людини (фізичної особи) щодо права володіти, користуватися і надавати згоду на використання (розпорядження) своїми персональними даними, а також щодо обмеження цього права у випадках, визначених Конституцією і законами України.

Сумісність змісту повноважень людини на свої персональні дані у контексті розглянутих інститутів “права власності на майно” (де інформація розглядається як об’єкт права на майно) та інституту “виключного права використання” (де інформація розглядається як об’єкт права на захист і обробку творів) дозволяє запропонувати нову юридичну категорію і створити новий інструмент правового регулювання інформаційних відносин (інститут) у сфері захисту персональних даних.

Інститут права приватної власності фізичної особи на свої персональні дані має сенс не завдяки автоматичному перенесенню юридичних інструментів, що визначають право власності на майно і право на використання інформації про твори, у сферу інформаційних відносин, а внаслідок використання принципів (основних ідей, підходів), що містяться у цих інструментах. Їх спільне застосування, як видається, може надавати персональним даним правовий статус (оболонку) права власності, тобто – нову якість у сфері захисту прав, свобод і безпеки людини. За такого підходу можна вести мову і про підвищення рівня захисту прав людини та її основоположних свобод.

Необхідно до вказаного додати, що одним із перших цільових законів про захист персональних даних був закон німецької Землі Гессен (1970 р.). На його основі, у § 3 Федерального Закону Німеччини “Про захист даних” від 20.12.90 р. було зазначено, що *“інформація про особу – це конкретні дані про особисті чи майнові відносини встановленої або установлюваної особи”* [4, с. 120].

Тут варто звернути увагу на досить важливий аспект. У формулюванні німецького законодавця має місце думка про те, що чинність закону поширюється не лише на особисту (приватну) інформацію, здатну ідентифікувати фізичну особу, але й на економічні, майнові відносини. Положення вказаного закону Німеччини про те, що *“інформація про фізичну особу – це конкретні дані про ...майнові відносини”* важливе тим, що воно ще у 1990 році визначило тенденції і перспективи розвитку права у сфері захисту персональних даних, а також вказало на принципову можливість захисту персональних даних за допомогою правового засобу, що використовує *принцип регулювання суспільних відносин на основі права власності*.

Це дуже важливе законодавче посилення передбачило складні сучасні і майбутні події, пов’язані з процесами подальшої трансформації індустріального суспільства в інформаційне суспільство та суспільство знань. Наслідком цих подій є кардинальні зміни соціально-економічних відносин, що вже вимагає нових, не традиційних підходів і засобів захисту інформації та персональних даних.

У контексті зазначеного заслуговують на увагу висновки американських вчених С. Уоррена і Л. Брандейса [8], які стверджують про наявність загроз “приватності” людини з боку нових винаходів і методів ведення бізнесу (ці загрози є реальними і для України [12]), та необхідності створення спеціального “права на приватність”. Автори розуміли, що технічний прогрес і розвиток технологій в майбутньому внесе корективи у правове регулювання питання “приватності”. Виходячи з посилки щодо актуальності своїх передбачень, вони зазначали, що це право повинно бути гнучким і здатним прилаштовуватись до потреб сьогодення. Наводячи правові аргументи щодо права особи на “приватність”, С. Уоррен і Л. Брандейс, зокрема, зазначали: *“Закони повинні визнавати і захищати право на приватність. Захист права на приватність порівнюється із захистом права інтелектуальної власності”*. Хоча, на наш погляд, персональні дані важко прямо віднести до об’єктів творчості.

Можна також звернути увагу на судову практику США щодо реалізації принципу приватності у сфері персональних даних.

Одним із перших прецедентів, створеним на основі реалізації “права на приватність”, стало рішення Верховного Суду штату Джорджія у справі “Павесіч vs. Нью Ігланд Лайф Іншуранс Ко.” (1905 р.). Задовольняючи позов чоловіка, зображеного без його згоди в рекламному оголошенні, суд визначив об’єкт і мету правового захисту таким чином: *“Той, хто бажає жити життям відносного усамітнення, має право обрати час, місце та способи, у які він буде піддавати себе громадському спостереженню”* [20].

Надалі, у 1928 році, суддя Верховного суду США Л. Брандейс офіційно заявив про наявність в Конституції США *“права бути залишеним у спокої”* [9]. У подальшому за справою “GRISWOLD vs. CONNECTICUT” суддя Верховного суду США Дуглас вивів “право на приватність” з перших п’яти поправок до Конституції США, визнавши, що ці поправки “охороняють різні аспекти недоторканності приватного життя”. Резюмуючи рішення суду він зазначив: *“Ми маємо справу з правом на недоторканність приватного життя, яке старше, ніж Білль про права”* [21].

Вважаємо за важливе підкреслити у вищенаведеному те, що вказані думки та юридичні рішення формувалися у часи, коли слів інформатизація, телекомунікації, Інтернет тощо взагалі не існувало, і мова йшла лише про “приватну недоторканість” у звичайній, не віртуальній, життєдіяльності.

Кожна людина від народження наділена певними біологічними якостями. Завдяки цим якостям і наступній життєдіяльності вона здобуває соціальні якості, які разом з біологічними відображаються у різних відомостях, у тому числі у персональних даних, які супроводжують її все життя і поступово губляться після смерті. Зміст персональних даних містить інформаційний та, що стає дедалі більш характерним для нашого часу, – економічний аспект, який відображає право власності людини на будь-які відомості про себе. Проте нині риторичним залишається питання, *кому саме належить інформація про будь-яку людину*. Персональні дані фізичної особи юридично не є її власністю, з усіма відповідними економічними наслідками. До речі, до недавнього часу поняття “інформаційні ресурси”, “персональні дані” були відсутні, а пов’язані з ними економічна, фінансова, банківська та інші комерційні складові не брались до уваги.

Економічний зміст персональних даних виражається в тому, що зі становленням і функціонуванням внутрішнього ринку, який передбачає рух інформаційних ресурсів, технологій, продукції і послуг, виникає необхідність руху персональних даних за допомогою інформаційно-комп’ютерних технологій і мереж та необхідність у забезпеченні захисту їх соціальної, споживчої та мінової вартості. Тобто захисту соціально-економічних інтересів людини і, тим самим, захисту прав, свобод та безпеки.

Інформація в усьому світі завжди коштувала та коштує грошей. Ринкові відносини передбачають не безоплатну передачу інформації-товару, а взаємовигідний економічний обмін в умовах вільної конкуренції. Персональні дані конкретної людини ототожнюють відповідну про неї інформацію, яка може представляти економічний інтерес і може бути товаром, хочемо ми того чи ні, наприклад, якщо вкладена праця по акумулюванню відомостей у автоматизованих системах, базах даних чи картотеках. Але цей товар не має відповідного юридичного визначення і не підпадає під дію норм інституту інтелектуальної власності повною мірою, тому що персональні дані не є результатом творчості.

Зважаючи на те, що інтереси будь-яких суб’єктів і конкретної людини можуть не збігатися, а її персональні дані можуть використовуватися для задоволення потреб політичної, економічної, фінансової, комерційної та будь-якій іншої діяльності, ці дані повинні мати належні правові, організаційні і технологічні засоби захисту від їх несанкціонованого використання, а також одержати якісно новий статус – статус об’єкта

права власності відповідної фізичної особи. Таке бачення забезпечення прав людини надає додатковий соціально-економічний захист в умовах розвитку економічної інтеграції поширення та поглиблення процесів інформатизації, зростання активності при формуванні інформаційних ресурсів, державних реєстрів та різноманітних баз персональних даних.

З огляду на викладене можна дотримуватися гіпотези про те, що *захист персональних даних об'єктивно ґрунтується на спеціальному та специфічному методі упорядкування суспільних відносин, який передбачає комплексне застосування принципів регулювання права власності на матеріальні об'єкти і права інтелектуальної власності. Тобто, персональні дані можуть бути визначені особливим видом приватної власності, що юридично виступає в умовній формі права власності, монополія на яку обмежується виключно законом.* Важливим у вказаному, як вважаємо, є те, що запропонований підхід може слугувати підґрунтям для упорядкування інформаційних відносин щодо усіх інших видів приватності, що створює передумови **уніфікації різних систем захисту.**

Зазначене, як видається, цілком відповідає положенням статті 11 Конвенції Ради Європи № 108 згідно з якою *“Жодне положення цієї глави (Глава II – Основоволожні принципи захисту даних – від авт.) не тлумачиться як таке, що обмежує або іншим чином перешкоджає можливості Сторони забезпечувати суб'єктам даних більший ступінь захисту, ніж передбачений цією Конвенцією”* [22].

Заслуговує на увагу і рішення Конституційного Суду України, що *“інформацією про особисте та сімейне життя особи є будь-які відомості та/або дані про відносини немайнового та майнового характеру, обставини, події, стосунки тощо, пов'язані з особою та членами її сім'ї, за винятком передбаченої законами інформації, що стосується здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень. Така інформація про особу є конфіденційною”* [23]. Ще раніше у 1997 році Конституційний Суд України у справі щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України “Про інформацію” та статті 12 Закону України “Про прокуратуру” (справа К.Г. Устименка) відніс до *конфіденційної інформації** такі відомості як освіта, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, дата і місце народження, майновий стан та інші персональні дані [24].

Про принципову можливість та правомірність реалізації розглянутих пропозицій у національному законодавстві свідчать і положення статті 22 Конституції України згідно з якою *“права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними”*. Також варто враховувати, що у редакції Закону України “Про інформацію” від 23.06.05 р. у статті 54 було визначено, що *інформаційний суверенітет України забезпечується виключним правом власності України на інформаційні ресурси.* Й це право власності здійснюється через права її суб'єктів – громадян, суспільства і держави.

Висновки.

1. З погляду філософії, проблема інформаційної безпеки та приватності у сфері захисту персональних даних – це, насамперед, проблема захисту людини від реальних і потенційних загроз та зловживань “інформаційною владою” у будь-якій сфері життєдіяльності суспільства і держави.

* Примітка. Згідно Державного стандарту України “Технічний захист інформації. Терміни та визначення” від 1997 р. (ДСТУ 3396.2-97): *“конфіденційна інформація – це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов”*. Тобто мова йде про *тріаду повноважень права власності.*

2) Фізичні особи об’єктивно мають право власності на свої персональні дані, яке, на відміну від права власності на матеріальні об’єкти, що надане конституцією, має природно-конституційний зміст і має бути закріплене юридично.

3) В умовах активного розвитку процесів інформатизації, захист персональних даних може і повинен бути забезпечений не лише організаційними та технологічними засобами, але і правовими засобами, що ґрунтуються на принципах регулювання суспільних відносин на майно, речі, шляхом створення особливого інституту права власності (приватної власності) людини на свої персональні дані.

Поряд із зазначеним, як видається, потребують теоретико-правового і законодавчого опрацювання такі актуальні питання:

- пошук балансу між забезпеченням права власності людини на її персональні дані та потребою реалізації визначених Конституцією і законами України функцій держави, що здійснюються в інтересах громадян і суспільства;

- законодавче визначення персональних даних, віднесених до *конфіденційної інформації*, впровадження передбачених законодавством механізмів їх захисту та юридичної відповідальності за правопорушення у цій сфері;

- заборона органам, установам, закладам, підприємствам та організаціям *вимагати у громадян право вільного збирання, обробки і передачі третім особам їх персональних даних без письмової згоди та без повідомлення цих осіб про кожну таку дію*;

- закріплення *прав громадян контролювати та відкликати, уточнювати чи видаляти свої персональні дані в будь-яких системах і базах даних (крім державних реєстрів), а також у глобальних комунікаційних мережах*.

В цілому, за нашими оцінками, що потребують подальшого наукового опрацювання, джерелом права власності на персональні дані є природно-конституційне право людини на унікальні, особливі й делікатні відомості, які не лише ототожнюють чи ідентифікують людину, характеризують її особистість, але й містять у собі предмет споживчої та мінової вартості. Виходячи зі світових тенденцій забезпечення прав і свобод людини та беручи до уваги, що право власності – це один із найважливіших інститутів будь-якої системи права, а право людини на персональні дані належить їй від народження і є результатом природно-конституційної даності, виникає необхідність і правомірність у формуванні ***інституту права приватної власності людини на свої персональні дані***, як основної складової загальної системи захисту прав людини. Розглянуті пропозиції, як видається, формують “стрижень” розвитку системи захисту персональних даних (тобто, нові принципи, логіку і перспективи), що потребуватиме подальшого теоретичного опрацювання на предмет законодавчого врегулювання відносин у сфері захисту персональних даних.

Використана література

1. Конституція України : Закон України від 28.06.96 р. № 254/96. – Ст. 3. – К.: Інформаційно-видавниче агентство “ІВА”, 1996. – 52 с. – С. 3.
2. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.10 р. № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 34. – Ст. 481.
3. Защита персональных данных / А. Баранов, В. Брыжко, Ю. Базанов. – К. : Національне агентство з інформатизації при Президентові України, ВАТ КП ОТІ, 1998. – 128 с.
4. Права человека и защита персональных данных / А. Баранов. В. Брыжко, Ю. Базанов. – Харьков : Фолио, 2000. – 280 с.
5. Смирнов С. Приватность / С. Смирнов. – (Межрегиональная группа “Правозащитная сеть”). – М. : “Права человека”, 2002. – 96 с. – С. 9.

6. Privacy & Human Rights. Privacy International and Electronic Privacy Information Center, 1999. – Режим доступу : [//www.epic.org](http://www.epic.org)
7. Solove D.J. Information privacy law : Textbook / D.J. Solove, M. Rotenberg. – New York : Aspen Publishers, 2003. – P. 470.
8. Уоррен С., Брандейс Л. Право на приватність // Право США. – № 1-2/2013. – С. 151-152.
9. Яременко О.І. Право на таємницю приватного життя людини в умовах становлення в Україні інформаційного суспільства. – Режим доступу : <http://www.lawyer.org.ua/?w-p&i-10&d-362>
10. Баранов О., Брижко В. Захист персональних даних в сфері Інтернет речей // Інформація і право. – № 2(17)/2016. – С. 75-81.
11. Брижко В. Сучасні основи захисту персональних даних в європейських правових актах // Інформація і право. – № 3(18)/2016. – С. 45-57.
12. Пилипчук В.Г. Актуальні питання захисту прав, свобод і безпеки людини в сучасному інформаційному суспільстві : зб. матеріалів виступів на наук.-практ. конференції [“Проблеми захисту прав людини в інформаційному суспільстві”], (Київ, 1 липня 2016 р.) / НДШ НАПрН України, НІСД, Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, НТУУ “КПІ” ; упорядн. Фурашев В.М., Петряев С.Ю. – К. : Вид-во “Політехніка”, 2016. – С. 6-8.
13. Мельник К.С. Іноземний та вітчизняний досвід становлення інституту захисту персональних даних // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2013. – № 2(12). – С. 100.
14. On the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) : Reglament (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council, of 27 April 2016. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN>
15. Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль про тимчасове працевлаштування українських працівників в окремих галузях на ринку праці Держави Ізраїль : Закон України від 31.08.16 р. № 0108. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webp_r0c4_1?pf3511=59911
16. The NIST Definition of Cloud Computing. – Recommendations of the National Institute of Standards and Technology. – Special Publication 800-145. – Gaithersburg, MD : National Institute of Standards and Technology, January 2011. – 7 p. – Режим доступу : http://csrc.nist.gov/publications/drafts/800-145/Draft-SP-800-145_cloud-definition.pdf
17. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Видавництво “Українська енциклопедія, 2001. – Т. 3 : К–М. – С. 520.
18. Бельсон Я. История государства и права США / Я. Бельсон, К. Ливанов. – Л. : Изд. Ленинградского университета, 1982. – 167 с.
19. Кириллов В.И. Логика : учеб. для юридич. вузов и фак. ун-тов / В.И. Кириллов, А.А. Старченко. – [2-е изд., доп.]. – М. : Высш. шк., 1987. – С. 118-121.
20. Рішення Верховного Суду штату Джорджія у справі “Павесіч vs. Нью Ігланд Лайф Іншуранс Ко.” від 1905 р. (Pavesich vs. New England Life Ins. Co., 50 S.E. 68 (Ga. 1905)) // Information privacy law : Textbook / D.J. Solove, M. Rotenberg. – New York : Aspen Publishers, 2003. – 795 p.
21. U.S. Supreme Court “GRISWOLD vs. CONNECTICUT”, 381 U.S. 479 (1965). – Режим доступу : <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/381/479/case.html>
22. Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data : Amendment to Convention ETS No. 108 allowing the European Communities to accede. – Strasbourg, 28.1.1981. – Режим доступу : <http://www.convention.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/108.htm>

23. Рішення Конституційного Суду України від 20.01.12 р. № 2-рп/2012 у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12>

24. Рішення Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України “Про інформацію” та статті 12 Закону України “Про прокуратуру” (справа К.Г. Устименка) від 30 жовтня 1997 року // Офіційний вісник України. – 1997. – № 46. – С. 126.

~~~~~ * * * ~~~~~